

Students' Skills in Translation: Basis for the Development of the Filipino Language

Reizzalyn Joy Awingan Balinte*

St. Louis College of Bulanao, Tabuk City, Kalinga, Philippines

ABSTRACT

This study aimed to determine the level of proficiency of Grade 10 students at Limos National High School in translating between the Filipino and English languages, as well as the factors that hinder their translation performance and the proposed interventions to address these challenges. A quantitative descriptive research design was employed, using total enumeration as the sampling technique, with a total of forty-seven (47) respondents. The instruments consisted of a translation test covering Filipino to English, English to Filipino, and the translation of idiomatic and figurative expressions, along with student interviews. Findings revealed that the overall level of student proficiency in translation was moderately low, based on a mean performance score of 19.01. Statistical analysis showed a significant difference in proficiency according to sex and parental occupation, but no significant difference was found based on birth order. Three major factors were identified as hindrances to translation proficiency: personal factors, including lack of interest in the Filipino subject and weakness in both Filipino and English; school-related factors, including insufficient instructional materials, limited time allotted for the topic, and inadequate practice; and family-related factors, including the low educational attainment of parents and limited academic language support at home. In response to these findings, the researcher proposed a comprehensive intervention plan encompassing seminars, weekly translation exercises, peer review sessions, creative translation activities, and portfolio presentations.

Keywords: Translation proficiency, Filipino language, English language, translation skills, idiomatic expressions, figurative language, secondary students, family support, school-based intervention, language learning.

Date Submitted: April 10, 2026

Date Accepted: April 17, 2026

Date Published: April 24, 2026

*Corresponding author/ Email: reizzalynjoy.balinte@deped.gov.ph
DOI: <http://doi.org/10.69651/PIJHSS05021042>

Recommended citation:

Balinte, R. J. A. (2026). Students' Skills in Translation: Basis for the Development of the Filipino Language. Pantao (The International Journal of the Humanities and Social Sciences) 5 (2), 2312-2328.
<http://doi.org/10.69651/PIJHSS05021042>

**Kasanayan ng mga mag-aaral sa Pagsasaling-wika:
Batayan sa pag-usbong ng wikang Filipino**

Reizzalyn Joy Awingan Balinte

St. Louis College of Bulanao, Tabuk City, Kalinga, Philippines

ABSTRAK

Ang pag-aaral na ito ay naglalayong matukoy ang lebel ng kahusayan ng mga mag-aaral sa Ikasampung Baitang ng Limos National High School sa pagsasaling wika ng wikang Filipino at wikang Ingles, pati na rin ang mga aspektong nagpapahirap sa kanila at ang mga mungkahing interbensyon. Ginamit ang metodong kwantitatibo na deskriptibo at ang total enumeration bilang sampling technique na may kabuuang apatnaput pitong (47) tagatugon. Ang mga instrumento ay binubuo ng pagsusulit sa pagsasalin ng Filipino patungong Ingles, Ingles patungong Filipino, at pagsasalin ng mga idiom o patayutay na salita, pati na rin ang pakikipanayam sa mga mag-aaral. Natuklasan na ang pangkalahatang lebel ng kahusayan ng mga mag-aaral sa pagsasaling wika ay di-gaanong mahusay, batay sa mean performance score na 19.01. Lumabas sa estadistikal na pagsusuri na may makabuluhang pagkakaiba sa kahusayan ayon sa kasarian at trabaho ng mga magulang, ngunit walang makabuluhang pagkakaiba ayon sa kaayusan ng kapanganakan. Natukoy ang tatlong pangunahing aspektong nagpapahirap sa pagsasaling wika: ang aspektong pampersonal, tulad ng kawalan ng interes sa asignaturang Filipino at kahinaan sa wikang Filipino at Ingles; ang aspektong pampaaralan, kabilang ang kakulangan ng mga kagamitan, limitadong oras sa pagtuturo, at kulang na pagsasanay; at ang aspektong pampamilya, na kinabibilangan ng mababang antas ng edukasyon ng mga magulang at kawalan ng suporta sa akademikong wika. Bilang tugon, nagmungkahi ang mananaliksik ng komprehensibong interbensyon plan na sumasaklaw sa mga seminar, lingguhang pagsasanay, peer review, malikhaing pagsasalin, at portfolio presentation.

Susing salita: Pagsasaling wika, kahusayan sa pagsasalin, wikang Filipino, wikang Ingles, patayutay na salita, idiom, suporta ng pamilya, interbensyon, mag-aaral sa sekundarya.

PANIMULA

Ang pagsasaling-wika ay nagsimula pa noong sinaunang panahon, partikular na noong naisalin ni Andronicus ang epikong Odyssey ni Homer, isang pangyayaring nagmarka ng simula ng mahabang tradisyon ng komunikasyong interlingual. Mula sa pundasyonal na sandaling iyon, lumaganap ang pagsasaling-wika sa iba't ibang wika tulad ng Latin, Greek, Arabik, at Ingles, at naging pangunahing daluyan ng mga akdang pampanitikan at relihiyoso, lalo na ang Bibliya, upang maabot ang mas malawak na mambabasa at maibahagi sa iba't ibang sibilisasyon (Dunca, 2019). Ang pagkilala sa pagsasaling-wika bilang isang dalubhasang larangan ng pag-aaral ay unti-unting nagbukas ng daan para sa pormal na pagsasama nito sa kurikulum sa edukasyon sa maraming bansa, na nagtatag nito hindi lamang bilang isang kasanayan sa wika kundi bilang isang mahalagang disiplinang akademiko. Sa bawat yugto ng kasaysayan, lumago at lumawak ang saklaw ng pagsasaling-wika, na nagbibigay-daan sa pagpapahayag ng kahulugan ng teksto sa paraang akma sa kultura at tapat sa layuning komunikatibo ng pinagmulang wika. Sa ganitong kakayahan, ang mga tagasalin ay nagsisilbing mahalagang tulay, tinitiyak ang tumpak at kapani-paniwalang paglipat ng kaalaman sa pagitan ng mga wikain at kulturang hangganan, isang tungkulin na nagbigay sa pagsasaling-wika ng nananatiling lugar sa pandaigdigang tradisyong intelektwal.

Sa konteksto ng Pilipinas, ang pagsasaling-wika ay naging kapansin-pansin sa panahon ng kolonyalismo, na umusbong bilang tugon sa sunud-sunod na presensya ng mga Kastila, Amerikano, at Hapon, na bawat isa ay nagpakilala ng sariling wika bilang instrumento ng pamamahala at kultural na impluwensiya. Ang pagsasalin sa panahong iyon ay nagsilbing praktikal na layunin upang mapabilis ang pag-unawa at maiparating ang mga mensahe at patakaran ng mga mananakop sa lokal na populasyon. Sa panahon ding ito nakamit ng pagsasaling-wika ang malaking katanyagan sa panitikan, lalo na sa pagsasalin ng Pasyon mula Kastila patungong Filipino at sa pagsasalin ng mga dula ni Tinio mula Ingles patungong Filipino (Laurencio, 2020; Santiago, 2019). Ang mga pagsisikap na ito ay malaki ang naiaambag sa pagpapaunlad ng kaalaman sa wika at panitikan sa hanay ng mga Pilipino, na nagbibigay ng mas malawak na access sa mga klasikong akda at nagpapatibay ng pagsasaling-wika bilang instrumento ng pagpapanatili ng kultura at pagpapalaganap ng kaalaman. Naging pundasyon din ang pagsasalin sa pagpapatupad ng bilingwalismo sa edukasyong Pilipino, kung saan parehong Ingles at Filipino ang itinakda bilang midyum ng pagtuturo at pagkatuto.

Sa kasalukuyang landscape ng edukasyon, ang pagsasaling-wika ay nakatanim na sa kurikulum ng K hanggang 12 gayundin sa mga programang Masteral sa Filipino, na may tahasang layuning bigyan ang mga guro at mag-aaral ng sapat na kakayahan sa wastong paggamit ng dalawang wika sa pagsasalin mula Ingles patungong Filipino at kabaligtaran (Yasar, 2019). Ang institusyonal na pagkilalang ito ay sumasalamin sa mas malawak na pag-unawa na ang pagsasaling-wika ay higit pa sa mekanikal na paglipat ng mga salita mula sa isang wika patungo sa isa pa. Nangangailangan ito ng malalim na pag-unawa sa kultura, konteksto, at estitikong kumbensyon ng parehong pinagmulan at target na wika (Rustamova, 2023; Deng & Yu, 2022). Ang mabisang pagsasalin ay nagbibigay-diin sa katumpakan ng mensahe at kultural na katumbas, mga kalidad na lalong nagiging kritikal sa modernong edukasyon dahil sa pabilis na pabilis na mga hinihingi ng globalisasyon at mabilis na daloy ng impormasyon (Nasution & Kharisma, 2024). Higit pa sa mga dimensyong akademiko nito, ang pagsasaling-wika ay sumasaklaw sa mahalagang papel sa pampanitikan at kultural na buhay ng isang bansa, sapagkat sa pamamagitan ng pagsasalin ay naipapasa ang mga karanasan, paniniwala, at tradisyon mula sa isang henerasyon patungo sa isa pa. Ang pagsasalin ng mga salawikain, maikling kuwento, epiko, at iba pang anyo ng panitikan ay nagpapalalim ng pag-unawa sa magkakaibang kultural at etnolinggwistikong katangian ng iba't ibang rehiyon sa Pilipinas (Shortt et al., 2023; Komiljonova, 2024), habang sabay na pinayayaman ang wikang Filipino sa tungkulin nito bilang pambansang wika. Sa pamamagitan ng pagsasalin ng mga akda sa pagitan ng Ingles at Filipino, nakakakuha ang mga mag-aaral ng mas malalim na pag-unawa sa maraming kahulugan at kontekstwal na dimensyon ng wika, at ang pagsasaling-wika mismo ay nagiging daluyan ng pagpapalaganap ng kaalaman at kultura sa pandaigdigang antas (Baquing, 2023; Jolley & Maimone, 2023).

Sa loob ng malawak at makabuluhang kontekstong ito naisituasyon ang kasalukuyang pag-aaral. Sa kabila ng kinikilalang kahalagahan ng kakayahan sa pagsasaling-wika sa kurikulum ng Pilipinas at sa mas malawak na pandaigdigang akademikong kapaligiran, ang mga mag-aaral sa maraming paaralan, lalo na ang mga nasa heograpikong marginalisado at sosyoekonomikal na komunidad, ay patuloy na nagpapakita ng hindi sapat na kahusayan sa pagsasaling-wika. Ang agwat na ito ay nagpapahiwatig ng pangangailangan para sa naka-target na pagsisiyasat sa aktwal na antas ng pagganap ng mga mag-aaral at sa mga salik na humahadlang sa kanilang pag-unlad bilang mga may kakayahang tagasalin. Dahil sa pangangailangang tugunan ang mga alalahanin na ito, ang mananaliksik ay nakatuon sa pagsasalin ng mga salita mula Ingles patungong Filipino bilang paraan ng pagtulong sa mga mag-aaral ng Limos National High School na mapahusay ang kanilang kakayahan sa

pagsasaling-wika, na may partikular na pansin sa wastong paggamit ng wika at pagpapalawak ng kaalaman sa panitikan at kultura. Ang pagsasaling-wika, sa pinakamalalim nitong kahulugan, ay hindi lamang paglipat ng mga salita sa pagitan ng mga wika kundi paglipat ng kahulugan, diwa, at kultural na pag-unawa, lahat ng ito ay kailangang-kailangan sa pagpapaunlad ng wika, panitikan, at kultural na pagkakakilanlan ng bansa.

Paglalahad ng suliranin

Ang layunin ng pag-aaral na ito ay upang matuklasan at matukoy ang kahusayan ng mga mag-aaral sa pagsasaling-wika tungo sa pag-usbong ng wika Filipino. Ito ay may hangaring matugunan ang mga sumusunod na katanungan:

1. Ano ang propayl pampersonal ng mga mag-aaral ayon sa kasarian, kaayusan ng kapanganakan, at trabaho ng mga magulang?
2. Ano ang lebel ng kahusayan ng mga mag-aaral sa pagsasaling-wika ng dalawang wika, Filipino at Ingles, at mayroon bang makabuluhang pagkakaiba ang nasabing lebel ng kahusayan ayon sa propayl ng mga mag-aaral?
3. Ano-ano ang mga aspektong nagpapahirap sa kahusayan ng mga mag-aaral sa pagsasalin ng wikang Filipino?
4. Ano ang mga mungkahing interbensyon upang mapahusay ang pagsasalin ng mga mag-aaral?

METODOLOHIYA

Ang pag-aaral na ito ay gumamit ng kwantitatibong disenyo ng pananaliksik upang matukoy ang lebel ng kahusayan ng mga mag-aaral sa ikasampung baitang sa pagsasalin sa pagitan ng wikang Filipino at Ingles, gayundin upang makilala ang iba't ibang aspektong nagpapahirap sa kanilang pagganap sa gawaing pagsasaling wika. Ang metodolohikal na balangkas ng pag-aaral na ito ay sumasaklaw sa disenyo ng pananaliksik, pagkakakilanlan ng mga tagatugon at pamamaraan ng pagpili, mga instrumentong ginamit sa paglikom ng datos, mga pamamaraang sinunod sa pangongolekta ng impormasyon, mga istatistikal na kasangkapan sa pagsusuri ng mga resulta, at mga etikal na konsiderasyong inobserbahan sa buong takbo ng pag-aaral.

Ang kwantitatibong pamamaraan ay pinili bilang pinaka-angkop na disenyo para sa pananaliksik na ito sapagkat pinahintulutan nito ang sistematikong pagsukat at paglalarawan ng lebel ng kahusayan ng mga mag-aaral sa pagsasaling wika, at nagbigay-daan sa pagkakilala ng mga tiyak na salik na nakahahadlang sa kanilang pagganap. Sa pamamagitan ng paglikom at pagsusuri ng numerical na datos mula sa mga standardisadong sagot sa pagsusulit at sa nakatayong pakikipanayam, nakabuo ang pag-aaral ng mga nasusukat at maihahambing na resulta na sumasalamain sa kakayahan ng mga tagatugon sa pagsasalin.

Ang mga tagatugon sa pag-aaral na ito ay ang lahat ng mag-aaral sa ikasampung baitang sa Limos National High School na kasalukuyang nag-aaral ng pagsasaling wika bilang bahagi ng kanilang kurikulum, na may kabuuang bilang na apatnaput pito (47) na kalahok. Dahil sa katamtaman at tiyak na laki ng populasyon, ginamit ng mananaliksik ang total enumeration bilang pamamaraan ng pagpili, na nangangahulugang kasama ang bawat miyembro ng natukoy na populasyon sa pag-aaral nang walang pagbubukod. Tinitiyak ng pamamaraang ito ng pagsampling ang pagiging kumpleto at representatibo ng mga datos, yamang bawat kuwalipikadong mag-aaral sa loob ng tinukoy na pangkat ay itinuturing na tagatugon.

Ang pangunahing mga instrumento na ginamit sa pag-aaral na ito ay ang isang nakasulat na pagsusulit at isang nakatayong pakikipanayam na ibinigay sa mga mag-aaral na tagatugon. Ang pagsusulit ay itinayo upang suriin at matukoy ang lebel ng kahusayan ng mga

mag-aaral sa pagsasalin at nahahati sa dalawang pangunahing bahagi. Ang unang bahagi ay binubuo ng mga aytem na nag-aatas sa mga mag-aaral na isalin ang mga talata at ekspresyon mula sa wikang Filipino patungong Ingles at mula sa Ingles patungong Filipino, samantalang ang ikalawang bahagi ay nakatuon sa pagsasalin ng mga patayutay na wika, partikular na ang mga idyoma at tayutay. Ang mga aytem sa pagsusulit ay hiniram mula sa pag-aaral ni Petang (2021), at ang ilang bahagi ng instrumento ay nagmula sa Mawual o Gabay ng Pagsasalingwika ng Department of Education (DepEd, 2020). Bukod sa nakasulat na pagsusulit, nagsagawa rin ang mananaliksik ng pakikipanayam sa mga mag-aaral upang makuha ang impormasyon tungkol sa mga tiyak na aspekto ng gawaing pagsasalin na kanilang natagpuang pinakamahirap, na nagbibigay ng karagdagang lalim sa kwantitatibong datos ng kahusayan.

Ang paglikom ng datos ay isinagawa sa pamamagitan ng pamamahagi ng mga talatanungan ng pagsusulit sa mga mag-aaral sa ikasampung baitang. Matapos makumpleto ang pagsusulit tungkol sa pagsasalin, personal na kinuha ng mananaliksik ang lahat ng mga papel na sagot. Ang mga nakalap na papel ay kasunod na iwinasto at sinuri sa kabuuan ng mananaliksik upang matiyak na ang bawat sagot ng mag-aaral ay tatanggap ng naaangkop at konsistenteng ebalwasyon. Ang proseso ng pagwawasto ay nagbigay-daan sa pagtukoy ng lebel ng kaalaman at kakayahan sa pagsasalin ng bawat indibidwal na mag-aaral. Nagtala rin ang mananaliksik ng mga kasagutan ng mga mag-aaral kaugnay ng mga aspektong natukoy nilang mahirap sa pagsasalin, na nagsilbing batayan sa pagtugon sa ikalawang layunin ng pananaliksik.

Upang masuri ang mga datos at makamit ang makabuluhang pagpapaliwanag ng mga natuklasan, gumamit ang mananaliksik ng frequency at percentage bilang pangunahing istatistikal na kasangkapan. Ang mga lebel ng kahusayan ng mga mag-aaral sa pagsasalin sa pagitan ng wikang Filipino at Ingles ay inuri ayon sa isang apat na antas na iskala ng marka na inilapat sa pagsusulit. Ang mga mag-aaral na nakakuha ng iskor na 31 hanggang 40 ay nahulog sa categoryang "Pinakamahasag," na nagpapahiwatig ng pinakamataas na antas ng kahusayan. Ang mga nakakuha ng iskor na 21 hanggang 30 ay inuri bilang "Mahasag," na sumasalamatin sa mataas na antas ng pagganap. Ang mga mag-aaral na ang iskor ay nasa pagitan ng 11 hanggang 20 ay nahulog sa categoryang "Di-Gaanong Mahasag," na nagpapahiwatig ng isang antas ng kakayahan sa pagsasalin na mas mababa sa pamantayan. Sa wakas, ang mga mag-aaral na nakakuha ng iskor na 0 hanggang 10 ay inuri sa ilalim ng "Napakahina," na kumakatawan sa pinakamababang antas ng kahusayan. Ang mga categoryang ito at ang kanilang katumbas na saklaw ng iskor ay nagsilbing interpretibong balangkas sa pagsusuri at pag-uulat ng pagganap sa pagsasalin ng bawat tagatugon.

Ang takbo ng pag-aaral na ito ay pinamunuan ng mahigpit na pagmamamasid sa mga etikal na prinsipyo upang matiyak ang proteksyon, dignidad, at karapatan ng lahat ng indibidwal na sangkot dito. Bago ang paglikom ng datos, hiningi ang wastong pahintulot mula sa mga administrador ng paaralan, punong guro, at mga guro na may kaugnayan, at ang mga mag-aaral na tagatugon ay maayos na pinabatid ng kanilang pakikilahok sa pag-aaral. Ang privacy ng lahat ng kalahok ay iningatan sa buong proseso ng pananaliksik, at ang lahat ng impormasyong ibinunyag ng mga tagatugon ay tinrato nang may mahigpit na pagiging kumpidensyal, kasama na ang mga huling kinalabasan at natuklasan ng pag-aaral. Ang mga pakikipanayam sa mga mag-aaral ay ganap na kusang-loob ang kalikasan; ang mga tagatugon ay malaya sa pagbabahagi ng gusto lamang nilang ipahayag mula sa kanilang personal na karanasan sa mga gawaing pagsasalin, at walang sinuman ang napilitan o pinigilan na baguhin o dagdagan ang mga ideyang kanilang pinili. Pinanatili rin ng mananaliksik ang propesyonal na integridad at nanatiling sensitibo at maagap sa anumang di-inaasahang pangyayaring maaaring lumabas sa takbo ng pag-aaral.

RESULTA AT PAGTATALAKAY

Inilalahad sa kabanatang ito ang mga resulta ng pag-aaral na isinagawa sa 47 na mag-aaral na nagsisilbing mga tagatugon sa isang sekondaryang paaralan na matatagpuan sa isang liblib na komunidad. Ginamit ang deskriptibo-komparatibong disenyo ng pananaliksik, at ang mga tagatugon ay pinili sa pamamagitan ng purposive sampling. Ang datos ay nakalap sa pamamagitan ng isang researcher-made na pagsubok sa kahusayan at isang gabay sa panayam, at ang mga nakalap na impormasyon ay sinuri gamit ang dalas, bahagdan, mean, at mga inferential na pamamaraang istatistikal upang matugunan ang mga layunin ng pag-aaral. Ang talakayan sa ibaba ay nagbibigay-kahulugan sa mga natuklasan ayon sa mga layunin ng pananaliksik at ginagamit ang mga kaugnay na literatura upang mailagay sa konteksto ang mga resulta.

Propayl ng mga tagatugon

Sa kabuuang 47 na tagatugon, 26 (55%) ang mga babae at 21 (45%) ang mga lalake. Ayon sa kaayusan ng kapanganakan, 20 (43%) ang panganay na anak, 17 (36%) ang gitnang anak, at 10 (21%) ang bunso. Tungkol sa trabaho ng mga magulang, ang pinakamalaking pangkat na binubuo ng 36 na tagatugon (76%) ay may mga magulang na maybahay o magsasaka, habang 7 (15%) ang may mga magulang na nagtatrabaho sa opisina, at 4 (9%) ang may mga magulang na OFW o nagtatrabaho sa ibayong dagat. Halos lahat ng mga magulang ng mga tagatugon ay kabilang sa etnikong komunidad ng Pinukpuk.

Lebel ng kahusayan ng mga mag-aaral sa pagsasaling-wika ng Filipino at Ingles

Sinukat ang kahusayan ng mga tagatugon sa pagsasaling-wika sa pamamagitan ng isang pagsubok na may 40 na aytem, kung saan ang mga iskor ay inuri sa apat na antas ng deskriptibong pagtatasa. Sa kabuuang 47 na tagatugon, 8 (21.27%) ang nakalikom ng iskor sa pagitan ng 31 at 40 at inuri bilang pinakamahusay. Labing isa (11) o 27.65% ang nakalikom ng iskor sa pagitan ng 21 at 30, na nagpapahiwatig ng mahusay na antas ng kahusayan sa pagsasaling-wika. Ang pinakamalaking bahagi ng mga tagatugon, na binubuo ng 18 (34.04%), ay nahulog sa hanay ng iskor na 11 hanggang 20 at inuri bilang di-gaanong mahusay, habang 10 (17.02%) ang nakalikom ng iskor sa pagitan ng 0 at 10 at inuri bilang mahina sa pagsasaling-wika. Ang nakalkulang pangkalahatang mean na iskor ng buong pangkat ay 19.01, na naglalagay sa pangkalahatang antas ng kahusayan sa pagsasalin sa categoryang di-gaanong mahusay.

Ipinakikita ng mga resultang ito na ang karamihan sa mga tagatugon ay nahihirapan sa mga gawaing pagsasaling-wika sa Filipino at Ingles. Ang natuklasang ito ay naaayon sa iniulat ni Petang (2020), na katulad na nagdokumento ng mababang kahusayan sa pagsasaling-wika ng mga mag-aaral sa mga liblib na komunidad kung saan ang pangunahing wika ng pang-araw-araw na komunikasyon ay ang katutubong wika at hindi ang Filipino, na nagmumungkahi na ang limitadong pagkakalantad sa pamantayang Filipino bilang midyum ng pakikipag-ugnayan ay isang patuloy at makabuluhang hadlang sa pagpapaunlad ng kakayahan sa pagsasaling-wika.

Makabuluhang pagkakaiba sa lebel ng kahusayan sa pagsasaling-wika ayon sa propayl ng mga tagatugon

Isinagawa ang komparatibong pagsusuri upang matukoy kung may mga makabuluhang pagkakaibang istatistikal sa lebel ng kahusayan sa pagsasaling-wika ng mga tagatugon kapag

pinangkat ayon sa kanilang mga variable ng demografikong propayl. Tungkol sa kasarian, ang nakuhang p-value ay 0.00, na mas mababa sa antas ng kabuluhan na 0.05, na nagpapahiwatig ng makabuluhang pagkakaiba sa kahusayan sa pagsasaling-wika sa pagitan ng mga lalake at babaeng tagatugon. Dahil dito, ang null na hipotesis na walang makabuluhang pagkakaiba ay tinanggihan. Ang mean na iskor ng mga lalake ay 16.35, habang ang mean na iskor ng mga babae ay 20.82, na nagpapakita na ang mga babaeng tagatugon ay makabuluhang mas mataas ang pagganap kaysa sa mga lalake sa mga gawaing pagsasaling-wika ng Filipino at Ingles.

Tungkol sa kaayusan ng kapanganakan, ang nakuhang p-value ay 0.08, na lumagpas sa antas ng kabuluhan na 0.05. Ang resultang ito ay hindi makabuluhan, na humantong sa pagtanggap ng null na hipotesis. Ang mga natuklasan ay nagpapahiwatig na hindi mahalaga ang pagiging panganay, gitnang anak, o bunso sa kahusayan sa pagsasaling-wika, na nagmumungkahi na ang kaayusan ng kapanganakan ay hindi isang makabuluhang salik na nagbibigay-pagkakaiba sa konteksto ng pag-aaral na ito.

Tungkol naman sa trabaho ng mga magulang, ang p-value ay 0.00, na mas mababa sa antas ng kabuluhan na 0.05, na nagpapahiwatig ng makabuluhang pagkakaiba sa kahusayan sa pagsasaling-wika ayon sa kategorya ng trabaho ng mga magulang ng mga tagatugon. Kaya naman, tinanggihan ang null na hipotesis. Upang matukoy kung aling mga tiyak na pangkat ng trabaho ang makabuluhang naiiba sa isa't isa, isinagawa ang post-hoc analysis. Ipinakita ng mga resulta na ang mga tagatugon na ang mga magulang ay maybahay o magsasaka ay makabuluhang naiiba mula sa mga may mga magulang na nagtatrabaho sa opisina, na may post-hoc p-value na 0.03. Ang pagkakaiba sa pagitan ng mga tagatugon na may mga magulang na magsasaka o maybahay at ng mga may mga magulang na OFW ay makabuluhan din, na may post-hoc p-value na 0.048. Gayunpaman, walang makabuluhang pagkakaiba ang natuklasan sa pagitan ng mga tagatugon na ang mga magulang ay empleyado sa opisina at ng mga may mga magulang na OFW, dahil ang post-hoc p-value na 0.051 ay lumagpas sa antas ng kabuluhan. Ang mga natuklasang ito sa kabuuan ay nagmumungkahi na ang trabaho at antas ng edukasyon ng mga magulang, na malapit na nauugnay sa kanilang kakayahang magbigay ng akademikong suporta at sa antas ng kanilang pagkakalantad sa pamantayang Filipino at Ingles, ay may makabuluhang impluwensya sa kahusayan sa pagsasaling-wika ng kanilang mga anak.

Mga aspektong nagpapahirap sa kahusayan ng mga mag-aaral sa pagsasaling-wika

Ang mga datos na kalitatiyo na nakalap sa pamamagitan ng mga istrukturadong panayam sa mga piling tagatugon ay sinuri gamit ang tematikong pagsusuri, na nagbunga ng tatlong pangunahing tema na sumasaklaw sa iba't ibang salik na nag-aambag sa kahirapan ng mga mag-aaral sa pagsasaling-wikang Filipino at Ingles. Ang mga temang ito ay nauukol sa mga pampersonal na salik na panloob sa mag-aaral, mga pampaaralang salik na nauugnay sa suporta ng institusyon, at mga pampamilyang salik na nagmumula sa kapaligiran ng tahanan.

Tema I: Mga aspektong pampersonal ng mag-aaral

Patuloy na kinikilala ng mga tagatugon ang mga personal na limitasyon bilang mga pangunahing hadlang sa kanilang pagganap sa pagsasaling-wika. Ilang tagatugon ang nagkilala ng mababang antas ng interes sa Filipino bilang isang asignatura, na inilalarawan nila bilang kanilang pinaka-ayaw na paksa sa lahat ng akademikong asignatura, na ang isang tagatugon ay tahasan na nagpahayag na ang kawalan ng interes na ito ay direktang nag-ambag sa kanilang mahinang kinalabasan sa pagsasaling-wika. Binanggit din ng iba ang kanilang kawalan ng

kakayahang makipag-usap nang epektibo sa Filipino o Ingles, na iniuugnay nila sa predominansya ng lokal na katutubong wika, Kalinga, sa loob ng kanilang komunidad at pamilya. Ang isang paulit-ulit na kahirapan ay ang pagsasalin ng matalinghagang wika, kabilang ang mga idyomatikong ekspresyon at mga tayutay. Maraming tagatugon ang inilarawan ang pagsasalin ng mga idyomatiko at matalinghagang termino bilang partikular na mahirap, na binanggit na kahit ang paggamit ng diksyonaryo ay hindi sapat upang makagawa ng tumpak at angkop na katumbas sa konteksto. Isang tagatugon ang nabanggit na ang pagsasaling salita sa salita o literal na pagsasalin, habang napamamahalaan kapag isinasalin ang Filipino sa Ingles, ay nagbubunga ng mga resultang hindi tumpak sa konteksto at mahirap, at na ang kabaligtarang proseso, mula Ingles patungo sa Filipino, ay medyo mas mapamamahalaan dahil sa kamag-anak na kayamanan ng mga katumbas sa Filipino. Ang iba ay natukoy ang gramatika sa Filipino bilang karagdagan pinagmumulan ng kahirapan, dahil sa maraming alituntuning kailangang sabay na isaalang-alang. Nagpahayag din ang isang tagatugon na ang kakulangan sa pagsasanay sa pagsasaling-wika at ang limitadong atensiyong pangtuturo na inilaan sa paksa ay mga pangunahing salik sa kanilang hindi gaanong naunlad na mga kasanayan sa pagsasaling-wika. Malawak na sinusupportahan ng mga tugon na ito ang mga natuklasan ni Petang (2020), na nagdokumento na ang mga mag-aaral sa mga liblib na komunidad, kung saan nangingibabaw ang katutubong wika, ay nagpapakita ng patuloy na kakulangan sa kahusayan sa pagsasaling-wika dahil sa hindi sapat na pagkakalantad sa Filipino bilang isang functional na wika.

Tema II: Mga aspektong pampaaralan

Natukoy din ng mga tagatugon ang ilang mga kondisyong institusyonal na nagpapalubha ng kanilang mga kahirapan sa pagsasaling-wika. Ang pangunahing ito ay ang kawalan ng mga diksyonaryo sa silid-aralan, na inilarawan ng mga tagatugon bilang isang matagal at hindi natutugunan na pangangailangan na makabuluhang humahadlang sa kanilang kakayahang mahanap ng katumbas na mga termino sa panahon ng mga ehersisyo sa pagsasaling-wika. Napansin pa ng mga tagatugon na ang oras na inilaan sa pagsasaling-wika sa loob ng asignaturang Filipino ay hindi sapat, na ang pagsasanay ay inilalarawan bilang pahapyaw lamang, na halos walang malalim na pagtrato sa isang kumplikado at maraming aspektong kasanayan. Nagmungkahi ang isang tagatugon na ang paglalaan ng isang buong akademikong quarter nang eksklusibo para sa pagsasaling-wika ay magbibigay ng makabuluhang pagkakataon upang mapalalim ang kakayahan sa larangang ito. Ang lawak ng mga paksa sa kurikulum ng Filipino ay binanggit din bilang isang istrukturang hamon, dahil pinipigilan nito ang oras na magagamit para sa napapanahon at tuluy-tuloy na pagtuturo ng pagsasaling-wika. Bukod pa rito, napansin ng isang tagatugon na ang ilang mga guro mismo ay nagpapakita ng limitadong kahusayan sa pagsasaling-wikang Filipino at Ingles, na umaasa sa lokal na katutubong wika sa panahon ng pagtuturo, na higit pang pinipigilan ang access ng mga mag-aaral sa mga tumpak na modelo ng pagsasanay sa pagsasaling-wika. Ang kumulatibong larawan na lumilitaw mula sa mga salaysay na ito ay isang larawan ng kawalan ng sapat na institusyonal na mapagkukunan, hindi sapat na oras ng pagtuturo, at kulang na istrukturadong pagsasanay, lahat ng ito ay nagsasama upang hindi mapahusay ang mga mag-aaral para sa mga hinihingi ng mga gawaing pagsasaling-wika.

Tema III: Mga aspektong pampamilya at suporta ng mga magulang

Ang ikatlong tema ay sumasaklaw sa mga limitasyon ng kapaligiran ng tahanan bilang isang pinagmumulan ng akademikong suporta para sa pagkatuto ng pagsasaling-wika. Parepareho ang ulat ng mga tagatugon na ang kanilang mga magulang, karamihan sa kanila ay hindi

nakatapos ng sekondarya o tersaryang edukasyon, ay hindi kayang magbigay ng makabuluhang tulong sa mga takdang aralin o gawaing pagsasaling-wika. Ang nangingibabaw na wika ng halos lahat ng mga tahanan sa komunidad ay Kalinga, ang lokal na katutubong wika, at binanggit ng mga tagatugon na ni ang kanilang mga magulang ni ang kanilang mga nakatatandang kapatid ay hindi nag-aral ng pagsasaling-wikang Filipino at Ingles sa panahon ng kanilang sariling pag-aaral, na ginagawa silang hindi available bilang mga akademikong mapagkukunan. Isang tagatugon ang nagpahayag ng katotohanang ito sa pamamagitan ng pariralang Ingles na "they cannot give what they do not have," na sumasaklaw sa mas malawak na pattern kung saan ang mga limitasyong pang-edukasyon ng mga magulang ay direktang naipapasa bilang mga agwat sa akademikong suporta na available para sa kanilang mga anak. Nagpahiwatig ang isa pang tagatugon na ang tanging anyo ng suporta na kaya ng mga magulang ay ang moral na pampatibay-loob, na hinihikayat ang kanilang mga anak na ituloy at tapusin ang kanilang pag-aaral upang maiwasan ang mga kahirapan na nagbigay-kahulugan sa sariling buhay ng mga magulang. Ang mga natuklasang ito ay naaayon sa iniulat ni Petang (2020), na nagdokumento na ang kawalan ng kakayahan ng mga magulang na suportahan ang pagkatuto ng asignaturang Filipino, na nagmumula sa kawalan ng kaugnay na background na pang-edukasyon, ay bumubuo ng isang paulit-ulit at istrukturadong hadlang sa mga komunidad na nailalarawan ng mababang antas ng edukasyon ng mga magulang.

Planong interbensyon para sa pagpapaunlad ng kahusayan sa pagsasaling-wika

Bilang tugon sa mga natuklasang kakulangan sa kahusayan sa pagsasaling-wika at sa mga natukoy na hadlang, isang planong interbensyon ang binuo upang tugunan ang mga agwat sa kaalaman ng mga mag-aaral, sa kasanayan sa pagtuturo, at sa mga istruktura ng suporta sa buong taong pang-akademiko mula Hunyo hanggang Marso. Ang plano ay nakaangkla sa tatlong pangunahing layunin: ang pagpapahusay ng kaalaman at kasanayan ng mga mag-aaral sa pagsasaling-wika ng Filipino at Ingles, ang paghubog ng kritikal at mapanuring pag-iisip sa pagsusuri at pagsasalin ng teksto, at ang paggawa ng mga de-kalidad na output na nagpapakita ng nasusukat na pag-unlad sa kahusayan sa pagsasaling-wika. Ang plano ay nakabalangkas sa pitong sunud-sunod na gawain.

Ang isang seminar-workshop sa mga prinsipyo at teknik ng pagsasaling-wika ay nakatakda ng gawain sa Hunyo at nilayon upang maitatag ang pundasyon ng kaalaman sa pagitan ng mga mag-aaral at mga guro. Simula Hunyo hanggang Marso, ang mga lingguhang ehersisyo sa pagsasaling-wika ay ipapatupad upang mapaunlad ang mga praktikal na kasanayan sa pamamagitan ng patuloy at kumulatibong pagsasanay, na lahat ng output ay titipon sa mga indibidwal na portfolio ng pagsasaling-wika. Mula Hulyo hanggang Marso, ang mga sesyon ng peer review at talakayan sa pangkat ay nakaplanong gaganapin upang mapalakas ang kritikal na pag-iisip at kolaboratibong pagsusuri ng mga isinalin na teksto. Ang mga malikhaing gawaing pagsasaling-wika na kinasasangkutan ng mga tula, awit, at maikling kuwento ay nakatakda mula Agosto hanggang Setyembre upang mapaunlad ang malikhain at kulturang sensitibong pagsasalin ng matalinghagang wika. Sa Oktubre, ang isang pangkat na paligsahan sa pagsasaling-wika ay nakaplanong gaganapin upang mapukaw ang aktibong pakikilahok at mapalakas ang kumpiyansa ng mga mag-aaral. Ang isang pagtatanghal ng portfolio at eksibisyon ng pagsasaling-wika ay nakatakda para sa Pebrero upang ipakita ang pag-unlad ng bawat mag-aaral sa buong taon. Sa wakas, ang isang year-end na pagtatasa sa Marso ay susuriin ang kabuuang bisa ng interbensyon at idodokumento ang mga nagawa at mga larangang nangangailangan ng karagdang pansin. Ang pagtatasa sa buong panahon ng pagpapatupad ay gagamit ng rubric-based na pagtatasa, lingguhang pagsusuri ng output, buwanang tseke ng

pag-unlad ng portfolio, at sistematikong feedback mula sa mga kapwa mag-aaral at mga guro. Ang mga pangmatagalang kinalabasan na inaasahan mula sa interbensyong ito ay kinabibilangan ng mas mataas na antas ng kahusayan sa pagsasaling-wika, isang mas kritikal at malikhaing oryentasyon patungo sa akademikong komunikasyon, at ang institusyonalisasyon ng isang napapanatiling programa sa wika na maaaring palawakin sa mga kasunod na taon.

Pagtalakay

Alinsunod sa kabuuang kinalabasan ng pag-aaral, natuklasan na di-gaano ang kahusayan ng mga mag-aaral sa pagsasaling-wika ng Filipino at Ingles, na may pangkalahatang mean na iskor na 19.01 na nahuhulog sa categoryang di-gaanong mahusay. Makabuluhan ang pagkakaiba sa lebel ng kahusayan sa pagsasaling-wika ayon sa kasarian at trabaho ng mga magulang, habang sa kaayusan ng kapanganakan ay walang makabuluhang pagkakaiba ang natuklasan. Ang natuklasang ito ay naaayon sa iniulat ni Baguing (2023) sa kanyang pag-aaral, kung saan katulad na nagpakita ng di-gaanong husay ang mga mag-aaral sa pagsasaling-wika ng Filipino at Ingles, kabilang ang pagsasalin ng payak na mga tula na kinasasangkutan ng mga tayutay na salita.

Tungkol sa mga aspektong nagpapahirap sa pagsasaling-wika, natukoy na ang kawalan ng interes sa asignaturang Filipino, ang limitadong kakayahan sa paggamit ng Filipino at Ingles sa pakikipag-ugnayan, at ang kahirapan sa pagsasalin ng mga tayutay at idyomatikong salita ay nangunguna sa mga pampersonal na hadlang ng mga mag-aaral. Sa aspektong pampaaralan, ang kawalan ng mga diksyonaryo sa silid-aralan, ang hindi sapat na oras ng pagtuturo na inilaan sa pagsasaling-wika, at ang kulang na istrukturadong pagsasanay ay kinikilala bilang mga pangunahing institusyonal na hadlang. Sa aspektong pampamilya, ang kawalan ng kakayahan ng mga magulang na magbigay ng tulong sa akademiko dahil sa kanilang sariling limitadong background na pang-edukasyon, kasama ang predominansya ng katutubong wika sa tahanan, ay nagpapalubha ng mga kahirapan ng mga mag-aaral. Ang tanging suporta na kaya ng mga magulang ay ang moral na paghikayat na ituloy ang pag-aaral, ngunit ito ay hindi sapat upang mapunan ang agwat sa kaalaman at kasanayan sa pagsasaling-wika. Ang natuklasang ito ay naaayon din sa pananaw ni Petang (2020), na nagdokumento na hindi sapat ang suporta ng mga magulang sa pag-aaral ng asignaturang Filipino dahil sa kawalan ng kaugnay na kaalaman at kakayahang pang-akademiko.

KONKLUSYON

Ang kabanatang ito ay nagbubuod at nagbibigay-kahulugan sa mga pangunahing natuklasan ng pag-aaral ukol sa kahusayan ng mga mag-aaral sa pagsasaling-wika ng wikang Filipino at Ingles, na sinusuri ang lawak ng impluwensiya ng mga personal, pampaaralan, at pampamilyang salik sa kanilang kakayahang maipahayag nang tama ang kahulugan sa pagitan ng dalawang wika. Batay sa mga resulta ng estadistikal na pagsusuri at tematikal na pagtatasa, tinutugunan ng kabanatang ito ang kahalagahan ng mga natuklasan ng pag-aaral, isinasama ang mga rekomendasyon sa mas malawak na akademikong talakayan, at inilalagay ang mga natuklasan sa loob ng mas malawak na konteksto ng pananaliksik sa edukasyong pangwika.

Ang pangkalahatang lebel ng kahusayan sa pagsasaling-wika na ipinakita ng mga mag-aaral ay napatunayang di-gaanong mahusay, na nagpapahiwatig na ang kanilang kakayahang magtama ng pagsasalin ng mga salita, parirala, at teksto sa pagitan ng wikang Filipino at Ingles ay nananatiling hindi sapat. Ang natuklasang ito ay nagbibigay-diin sa pangangailangang magsagawa ng mas maingat at tuloy-tuloy na mga interbensyon upang mapaunlad ang kasanayan ng mga mag-aaral sa pagsasaling-wika sa iba't ibang antas ng lingguwistikong

istruktura at anyo ng teksto. Ipinahihiwatig ng mga resulta na ang kasalukuyang mga kondisyon sa pagtuturo ay hindi sapat upang mapaunlad ang antas ng kakayahan sa pagsasaling-wikang bilinggwal na inaasahan sa mga mag-aaral sa ganitong antas ng edukasyon.

Ipinakita rin ng estadistikal na pagsusuri na may makabuluhang pagkakaiba sa lebel ng kahusayan ng mga mag-aaral nang suriin ayon sa kasarian at trabaho ng mga magulang, samantalang walang makabuluhang pagkakaibang natuklasan batay sa kaayusan ng kapanganakan. Ang mga natuklasang ito ay nagpapahiwatig na ang sosyo-ekonomikong kalagayan at ilang personal na katangian ay nagkakaroon ng nasusukat na impluwensiya sa pagganap ng mga mag-aaral sa mga gawaing pagsasaling-wika; gayunpaman, ang pagiging panganay, gitnang anak, o bunso sa pamilya ay hindi tila nagdudulot ng makabuluhang epekto sa kakayahan ng mag-aaral sa pagsasalin. Ang pagkakaroon ng makabuluhang pagkakaiba na nauugnay sa kasarian at trabaho ng mga magulang ay nagmumungkahi na ang mga salik na may kaugnayan sa posisyong panlipunan at konteksto ng tahanan ay humuhubog sa akademikong pag-unlad ng kasanayan sa pagsasaling-wika sa mga paraan na nararapat na pag-aralan pa nang malalim at tugunan sa pamamagitan ng nakatutok na pagtuturo.

Itinatag din ng pag-aaral na ang mga aspektong pampersonal ay bumubuo ng mga pangunahing hadlang sa mabisang pagsasaling-wika. Kabilang sa mga pangunahing hadlang na ito ang limitadong interes ng mga mag-aaral sa asignaturang Filipino, kakulangan ng kasanayan sa wikang Filipino at Ingles, at patuloy na hirap sa pagsasalin ng mga idyomatikong pahayag at patayutay na salita. Ang mga balakid na ito ay sumasalamin hindi lamang sa mga kakulangan sa lingguwistikong kaalaman kundi pati na rin sa mga dimensiyoung may kaugnayan sa motibasyon na nagpapakomplikado sa pagtuturo at pagkatuto ng pagsasaling-wika. Sa loob ng kontekstong pampaaralan, ang kawalan ng sapat na kagamitang panturo, kakulangan ng oras para sa talakayan, at kawalan ng makabuluhang pagsasanay sa pagsasalin ay natukoy bilang mga salik na pang-institusyon na lalong nagpapahirap sa pagkatuto ng mga mag-aaral. Sa antas ng pamilya, ang suportang naibibigay ng mga magulang ay nililimitahan ng kanilang mababang antas ng edukasyon at limitadong kaalaman sa wikang Filipino at Ingles, na nagpapahirap sa kanila na makabuluhang palakasin ang pagkatuto ng pagsasaling-wika sa tahanan.

Magkakasamang isinasaalang-alang, pinatutunayan ng mga natuklasang ito na ang kahinaan ng mga mag-aaral sa pagsasaling-wika ay hindi maiuugnay sa isang solong dahilan lamang kundi nagmumula sa magkakasamang impluwensiya ng mga personal, pampaaralan, at pampamilyang salik na magkakasamang humuhubog sa mga kondisyong nagpapaunlad ng kakayahan sa pagsasaling-wika. Ang ganitong multidimensiyonal na pagkakaugnay-ugnay ng mga dahilan ay nagpapahiwatig na walang iisang hakbang na makakatugon nang buo sa problema, at kinakailangan ang sistematiko, tuloy-tuloy, at kontekstuwalisadong mga interbensyon upang makamit ang makabuluhang pagpapabuti.

Batay sa mga konklusyong ito, nagtataguyod ang pag-aaral ng ilang rekomendasyon na nakatuon sa iba't ibang pangkat ng mga may interes. Inirerekomenda sa mga guro ng Filipino na magbigay ng mas malawak at mas madalas na pagsasanay sa pagsasaling-wika, na may partikular na diin sa mga idyomatikong pahayag, patayutay na salita, at mga tekstong ang mga kahulugan ay may malalim na kultural na ugat. Inirerekomenda rin ang paggamit ng iba't ibang estratehiya sa pagtuturo, kabilang ang mga aktibidad sa peer review, kolaboratibong pagsasalin, at pagsasama ng mga tekstong hango sa pang-araw-araw na karanasan ng mga mag-aaral, bilang paraan upang gawing mas tumutugon at nakaka-engganyo ang pagtuturo ng pagsasaling-wika. Mahigpit na inirerekomenda sa mga administrador ng paaralan na tiyaking may sapat na kagamitang panturo, tulad ng mga diksyunaryo, glosaryo, at digital na sanggunian sa pagsasaling-wika, na magiging available upang suportahan ang pagkatuto ng

pagsasaling-wika. Nararapat ding maglaan ng sapat na oras at suporta ng institusyon para sa mga programang espesipikong dinisenyo upang palakasin ang kasanayan sa pagsasaling-wika, kabilang ang mga seminar, workshop, at in-service training para sa mga guro. Bagama't maraming magulang ang nahaharap sa mga limitasyon sa kanilang kaalaman sa wikang Filipino at Ingles, sila ay hinihikayat na magbigay ng tuloy-tuloy na moral na suporta, gabay, at motibasyon sa kanilang mga anak, at ang paggamit ng wikang Filipino sa pang-araw-araw na pakikipag-usap sa tahanan ay inirerekomenda bilang paraan upang mapalawak ang natural na exposure ng mga mag-aaral sa wika. Inirerekomenda sa mga mag-aaral na maging mas aktibo sa mga gawaing may kaugnayan sa pagsasaling-wika at regular na magsanay ng pagbasa at pagsasalin ng iba't ibang uri ng teksto, habang pinapalawak din ang kanilang talasalitaan sa wikang Filipino at Ingles bilang pundasyon sa pagpapabuti ng kanilang pangkalahatang kakayahan sa pagsasalin. Sa wakas, hinihikayat ang mga susunod na mananaliksik na mag-imbetiga ng karagdagang mga variable na maaaring makaapekto sa kasanayan sa pagsasaling-wika, kabilang ang mga estratehiya sa pagtuturo ng guro, uri ng teksto, at papel ng digital na teknolohiya, at ang pagpapalawak ng saklaw ng pananaliksik upang yakapin ang mas malaking bilang ng mga kalahok at mas malawak na hanay ng kultural at pang-edukasyong konteksto ay makapagpapatibay pa ng mga konklusyon ng kasalukuyang pag-aaral.

TALASANGGUNIAN

Affolderbach, J. (2022). Translating green economy concepts into practice: Ideas pitches as learning tools for sustainability education. *Journal of Geography in Higher Education*, 46(1), 43–60.

Alam, A. (2021, December). Should robots replace teachers? Mobilisation of AI and learning analytics in education. In 2021 International Conference on Advances in Computing, Communication, and Control (ICAC3) (pp. 1–12). IEEE.

Al-Jarf, R. (2021). Mobile audiobooks, listening comprehension and EFL college students. *Listening Comprehension and EFL College Students*.

Al-Jarf, R. (2021). TED talks as a listening resource in the EFL college classroom. *International Journal of Language and Literary Studies*, 2(3), 256–267.

Al-Jarf, R. (2022). Online vocabulary tasks for engaging and motivating EFL college students in distance learning during the pandemic and post-pandemic. *International Journal of English Language Studies*, 4(1), 14–24.

Al-Jarf, R. (2022). Specialized dictionary mobile apps for students learning English for engineering, business and computer science. *Journal of Humanities and Education Development*, 4(1), 1–9.

Al-Jarf, R. (2022). YouTube videos as a resource for self-regulated pronunciation practice in EFL distance learning environments. *Journal of English Language Teaching and Applied Linguistics*, 4(2), 44–52.

Aljedaani, W., Krasniqi, R., Aljedaani, S., Mkaouer, M. W., Ludi, S., & Al-Raddah, K. (2023). If online learning works for you, what about deaf students? Emerging challenges of online learning for deaf and hearing-impaired students during COVID-19: A literature review. *Universal Access in the Information Society*, 22(3), 1027–1046.

Ali, J. K. M., Shamsan, M. A. A., Hezam, T. A., & Mohammed, A. A. (2023). Impact of ChatGPT on learning motivation: Teachers and students' voices. *Journal of English Studies in Arabia Felix*, 2(1), 41–49.

Almario, V. (2019). *Mga batayan sa pagsasaling wika sa iba't-ibang uri: Teorya at paglalahad*. Elsevier Publishing.

Angrist, N., Bergman, P., & Matsheng, M. (2022). Experimental evidence on learning using low-tech when school is out. *Nature Human Behaviour*, 6(7), 941–950.

Atmowardoyo, H., & Sakkir, G. (2021). Effects of best-practice based materials in receptive language learning behaviours in improving receptive language skills. *Linguistics and Culture Review*, 5(S1), 1313–1334.

Atmowardoyo, H., Weda, S., & Sakkir, G. (2021). Learning strategies in English skills used by good language learners in millennial era: A positive case study in Universitas Negeri Makassar. *ELT Worldwide*, 8(1), 28–40.

Acedera, B. (2019). *Mga batayan: Konsepto at kaalaman sa Filipino at pagsasaling wika*. Philippine Journal.

Baidoo-Anu, D., & Ansah, L. O. (2023). Education in the era of generative artificial intelligence (AI): Understanding the potential benefits of ChatGPT in promoting teaching and learning. *Journal of AI*, 7(1), 52–62.

Baquin, J. (2023). *Isang pagsasalin at pagsusuri sa mga piling maikling kwento*. [Unpublished manuscript].

Baresh, E. F. (2022). Developing Libyan undergraduates' writing skills through reflective journaling: A critical literature review. *Journal of English Language Teaching and Learning*, 3(1), 27–35.

Bizami, N. A., Tasir, Z., & Kew, S. N. (2023). Innovative pedagogical principles and technological tools capabilities for immersive blended learning: A systematic literature review. *Education and Information Technologies*, 28(2), 1373–1425.

Boelt, A. M., Kolmos, A., & Holgaard, J. E. (2022). Literature review of students' perceptions of generic competence development in problem-based learning in engineering education. *European Journal of Engineering Education*, 47(6), 1399–1420.

Caldarini, G., Jaf, S., & McGarry, K. (2022). A literature survey of recent advances in chatbots. *Information*, 13(1), 41.

Cancino, M., & Panes, J. (2021). The impact of Google Translate on L2 writing quality measures: Evidence from Chilean EFL high school learners. *System*, 98, 102464.

Carvalho, A. R., & Santos, C. (2022). Developing peer mentors' collaborative and metacognitive skills with a technology-enhanced peer learning program. *Computers and Education Open*, 3, 100070.

- Caytap, G. L. (2018). *Kasanayan ng mga mag-aaral sa pagsasaling wika*. Elsevier.
- Challa, K. T., Sayed, A., & Acharya, Y. (2021). Modern techniques of teaching and learning in medical education: A descriptive literature review. *MedEdPublish*, 10.
- Chau, K. G. (2021). The effect of ICT on learners' speaking skills development. *International Journal of TESOL & Education*, 1(1), 22–29.
- Deng, X., & Yu, Z. (2022). A systematic review of machine-translation-assisted language learning for sustainable education. *Sustainability*, 14(13), 7598.
- Dunca, J. M. (2019). Kahulugan at uri ng pagsasaling wika. *Ebscohost Philippine Journal*.
- Edisherashvili, N., Saks, K., Pedaste, M., & Leijen, A. (2022). Supporting self-regulated learning in distance learning contexts at higher education level: Systematic literature review. *Frontiers in Psychology*, 12, 792422.
- Groves, M., & Mundt, K. (2021). A ghostwriter in the machine? Attitudes of academic staff towards machine translation use in internationalised higher education. *Journal of English for Academic Purposes*, 50, 100957.
- Guerberof-Arenas, A., & Toral, A. (2022). Creativity in translation: Machine translation as a constraint for literary texts. *Translation Spaces*, 11(2), 184–212.
- Henriksen, D., Creely, E., Henderson, M., & Mishra, P. (2021). Creativity and technology in teaching and learning: A literature review of the uneasy space of implementation. *Educational Technology Research and Development*, 1–18.
- Imran, M., & Almusharraf, N. (2023). Analyzing the role of ChatGPT as a writing assistant at higher education level: A systematic review of the literature. *Contemporary Educational Technology*, 15(4), ep464.
- Isaqjon, T. (2022). Strategies and techniques for improving EFL learners' reading skills. [Unpublished manuscript].
- Islam, W., Ahmad, D. S., & Islam, M. D. (2022). Investigating the problems faced by the university EFL learners in speaking English language. *International Journal of TESOL & Education*, 2(2), 47–65.
- Jolley, J. R., & Maimone, L. (2022). Thirty years of machine translation in language teaching and learning: A review of the literature. *L2 Journal: An Electronic Refereed Journal for Foreign and Second Language Educators*, 14(1).
- Khair, U., & Misnawati, M. (2022). Indonesian language teaching in elementary school: Cooperative learning model explicit type instructions chronological technique of events on narrative writing skills from interview texts. *Linguistics and Culture Review*, 6(S2), 172–184.
- Khamidjanovna, K. V., Nazarovna, S. S., Sattikhanovna, T. D., & Sabirzhanovna, A. G. (2022). Formation and improvement of word usage skills in the technical field. *Journal of Positive School Psychology*, 6(10), 4318–4322.

- Khan, R. M. I., Radzuan, N. R. M., Farooqi, S. U. H., Shahbaz, M., & Khan, M. S. (2021). Learners' perceptions on WhatsApp integration as a learning tool to develop EFL vocabulary for speaking skill. *International Journal of Language Education*, 5(2), 1–14.
- Klimova, B., Pikhart, M., Benites, A. D., Lehr, C., & Sanchez-Stockhammer, C. (2023). Neural machine translation in foreign language teaching and learning: A systematic review. *Education and Information Technologies*, 28(1), 663–682.
- Komiljonova, M. A. (2024). Content and language integrated learning (CLIL) method and how it is changing the foreign language learning landscape. *O'zbekistonda Fanlararo Innovatsiyalar va Ilmiy Tadqiqotlar Jurnali*, 2(26), 26–33.
- Kumar, T., Nukapangu, V., & Hassan, A. (2021). Effectiveness of code-switching in language classroom in India at primary level: A case of L2 teachers' perspectives. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 11(4), 379–385.
- Kumayas, T., & Lengkoan, F. (2023). The challenges of teaching grammar at the university level: Learning from the experience of English lecturer. *Journal of English Culture, Language, Literature and Education*, 11(1), 98–105.
- Ladines, I. (2019). Mga suliranin at kaligiran sa pagsasaling wika. *Ebscohost Philippine Journal*.
- Lai, Y., Saab, N., & Admiraal, W. (2022). Learning strategies in self-directed language learning using mobile technology in higher education: A systematic scoping review. *Education and Information Technologies*, 27(6), 7749–7780.
- Laurenciano, K. (2020). Pagsasaling wika: Suliranin at kasanayan. *Philippine Journal*.
- Li, Z., & Li, J. (2022). Using the flipped classroom to promote learner engagement for the sustainable development of language skills: A mixed-methods study. *Sustainability*, 14(10), 5983.
- Lytras, M. D., Serban, A. C., Ruiz, M. J. T., Ntanos, S., & Sarirete, A. (2022). Translating knowledge into innovation capability: An exploratory study investigating the perceptions on distance learning in higher education during the COVID-19 pandemic — the case of Mexico. *Journal of Innovation & Knowledge*, 7(4), 100258.
- Mlambo, M., Silen, C., & McGrath, C. (2021). Lifelong learning and nurses' continuing professional development, a metasynthesis of the literature. *BMC Nursing*, 20, 1–13.
- Musolin, M. H., Ismail, M. H., Farhan, M., Rois, N., Ismail, A., Huda, M., & Rohim, M. A. (2024, February). Understanding of artificial intelligence for Islamic education support and service: Insights from empirical literature review. In *International Congress on Information and Communication Technology* (pp. 27–43). Springer Nature Singapore.
- Nasution, D. K., & Kharisma, A. J. (2024). Learning translation methods: Study analysis of tourism brochure "Inspiration of Historical Heritage." *Jurnal As-Salam*, 8(1), 16–33.

- Newmark, M. L. (2018). Hakbang sa pag-aaral at pagsasalin wika. *Philippine Journal*.
- Nielsen, S. (2022). Management accounting and the concepts of exploratory data analysis and unsupervised machine learning: A literature study and future directions. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 18(5), 811–853.
- Petang, D. (2020). Ang kakayahan sa pagsasaling wika ng mga mag-aaral sa junior high school ng PVS, Kalinga. [Unpublished manuscript].
- Ritonga, M., Febriani, S. R., Kustati, M., Khaef, E., Ritonga, A. W., & Yasmar, R. (2022). Duolingo: An Arabic speaking skills' learning platform for andragogy education. *Education Research International*, 2022(1), 7090752.
- Rustamova, S. (2023). Methods of teaching and learning English in school and solutions to problems. *Journal of Foreign Languages and Linguistics*, 5(5).
- Ryan, G. V., Callaghan, S., Rafferty, A., Higgins, M. F., Mangina, E., & McAuliffe, F. (2022). Learning outcomes of immersive technologies in health care student education: Systematic review of the literature. *Journal of Medical Internet Research*, 24(2), e30082.
- Santiago, J. (2018). *Estilo ng pagsasalin sa wikang Filipino*. Elsevier.
- Sharadgah, T. A., & Sa'di, R. A. (2022). A systematic review of research on the use of artificial intelligence in English language teaching and learning (2015–2021): What are the current effects? *Journal of Information Technology Education: Research*, 21.
- Shortt, M., Tilak, S., Kuznetcova, I., Martens, B., & Akinkuolie, B. (2023). Gamification in mobile-assisted language learning: A systematic review of Duolingo literature from public release of 2012 to early 2020. *Computer Assisted Language Learning*, 36(3), 517–554.
- Sirisrimangkorn, L. (2021). Improving EFL undergraduate learners' speaking skills through project-based learning using presentation. *Advances in Language and Literary Studies*, 12(3), 65–72.
- Soyoof, A., Reynolds, B. L., Vazquez-Calvo, B., & McLay, K. (2023). Informal digital learning of English (IDLE): A scoping review of what has been done and a look towards what is to come. *Computer Assisted Language Learning*, 36(4), 608–640.
- Taher, H., Grasso, V., Tawfik, S., & Gumbs, A. (2022). The challenges of deep learning in artificial intelligence and autonomous actions in surgery: A literature review. *Artificial Intelligence Surgery*, 2(3), 144–158.
- Tullao, T. (2019). *Pagsusuri at pag-aaral sa pagsasaling wika*. Elsevier Publishing.
- Tursunovich, R. I. (2022). Linguistic and cultural aspects of literary translation and translation skills. *British Journal of Global Ecology and Sustainable Development*, 10, 168–173.
- Ullalim Banna: A Kalinga epic. (2002). *Endangered Languages of the Pacific Rim*.
- Umaralieva, M. (2021). Some challenges in encouraging independent learning. *Academic Research in Educational Sciences*, 2(4), 1878–1882.

Wu, H. (2021). Multimedia interaction-based computer-aided translation technology in applied English teaching. *Mobile Information Systems*, 2021(1), 5578476.

Yasar Yuzlu, M., & Dikilitas, K. (2022). Translanguaging in the development of EFL learners' foreign language skills in Turkish context. *Innovation in Language Learning and Teaching*, 16(2), 176–190.

Ying, Y. H., Siang, W. E. W., & Mohamad, M. (2021). The challenges of learning English skills and the integration of social media and video conferencing tools to help ESL learners coping with the challenges during COVID-19 pandemic: A literature review. *Creative Education*, 12(7), 1503–1516.

Zamora, N. (2019). Pagtaya sa modularisasyong K-12 sa asignaturang Filipino: Tungo sa pagbuo ng modelo ng ebalwasyon sa kagamitang panturo na tutugon sa ika-21 siglong kasanayan. Elsevier.